

Ekonomiguru 2017 - MODELLSVAR

Frågor i uttagningstävlingen 18.1.2017

1. Påståenden (maximalt 3 poäng / 0,5 poäng per påstående)

Vet du på vilken nivå de nedannämnda räntorna och skatterna låg i Finland 2016? Din uppgift är att hitta de rätta kombinationerna i tabellen.

Kombinera rätt sak i den vänstra kolumnen med rätt tal i den högra kolumnen med ett streck.

12 månaders euribor (30.12.2016)	-0,082
Medelräntan på nya lyfta bostadskrediter (november 2016)	1,16
Den allmänna dröjsmålsräntan (januari-juni 2017)	7,0
ECB:s styrränta (december 2016)	0,0
Arbetslöshetsgraden i genomsnitt (januari-november 2016)	8,9
Den allmänna mervärdesskattesatsen (fr.o.m. 1.1.2013)	24

2. Definiera kort följande begrepp (maximalt 6 poäng / 1 poäng per påstående)

- Lånetak
 - Lånetaket berättar hur mycket lån banken kan bevilja kunden för ett bostadsköp. Taket fastställs som en procentuell andel av säkerheten för lånet /värdet av den bostad som skaffas.
- Inflation
 - Ökningen av den allmänna prisnivån, mätt med till exempel konsumentprisindex.
- Centralbank
 - Den myndighet som bedriver penningpolitiken, och som bland annat reglerar den penningmängd som finns inom ekonomin, de rådande marknadsräntorna eller valutakurserna.
 - Centralbankerna i olika länder kan ha väldigt olika ställning och uppgifter.
- Guldmyntfot
 - Guldmyntfot är ett penningssystem som bygger på att guld används som grund för penningvärdet.
- Räntefond
 - En räntefond är en fond som placerar sina tillgångar i räntebärande värdepapper. Sådana är till exempel masskuldebrevslån som emitterats av staten.
- Punktskatt
 - Punktskatt är en indirekt skatt som riktar sig mot konsumtion eller användning av produkter. Punktskatt tas ut för till exempel trafikbränslen, tobak och alkohol.

3. Kort essä (6 poäng)

Bedöm de goda och dåliga sidorna med basinkomst. Hur kan en vederlagsfri basinkomst som betalas ut oberoende av inkomster påverka samhället? Vilka slags problem kan basinkomsten lösa? Vilka slags problem kan basinkomsten orsaka? Nämn minst 6 goda och 6 dåliga sidor.

Bakgrund:

På senare tid har man diskuterat en basinkomst i Finland. En bidragande orsak till diskussionen är det försök med basinkomst som regeringen berett. Med basinkomst kan man avse flera olika sociala trygghetsmodeller. Gemensamt för dem är att alla medborgare regelbundet betalas pengar för sin försörjning utan några villkor. Basinkomsten är en universell och individuell förmån som inte är förenad med några villkor eller förpliktelser eller någon behovsprövning. Alla betalas lika mycket i basinkomst oberoende av sina inkomster.

Med basinkomsten kan man ersätta olika former av social trygghet på miniminivå (bl.a. arbetsmarknadsstöd, studiestöd, hemvårdsstöd). I de flesta modellerna finansieras basinkomsten genom att förvärvsinkomstbeskattningen skärps så att basinkomsten i praktiken återkrävs i beskattningen av medel-/höginkomsttagare.

Modellsvar:

För att få 6 poäng för svaret räcker det om man har kunnat beakta 6 aspekter på basinkomstens goda och dåliga sidor. Man kan få fulla poäng även för färre aspekter, om man har kunnat bedöma aspekterna på ett moget sätt.

Goda sidor

- *Förenklar och förtydligar det sociala trygghetssystemet*
- *Gör det lättare att samordna arbete och social trygghet; undanröjer fattigdomsfällor (flitfällor)*
- *Gör det möjligt att röra sig flexibelt mellan olika livssituationer*
- *Undanröjer problemen med sådana som faller igenom skyddsnäten och underutnyttjar den sociala tryggheten (=ibland söker människor inte sociala förmåner som de skulle vara berättigade till)*
- *Förbättrar låginkomsttagares möjligheter att förhandla om sina anställningsvillkor*
- *Gör det möjligt att vägra ta emot otillfredsställande arbete*
- *Stödjer möjligheterna till småföretagande och självsysselsättning*
- *Minskar fattigdomen*
- *Den tekniska utvecklingen kan leda till ökad arbetslöshet, då maskiner kan ersätta en större del av det mänskliga arbetet än nu. Med hjälp av basinkomsten kan nyttan av den tekniska utvecklingen fördelas jämnare mellan alla medborgare.*
- *Anpassning till omvälvningen i arbetslivet. I framtiden kan det hända att en större del är både löntagare och företagare samtidigt. Basinkomsten gör det lättare att kombinera företagande och lönearbete och fungerar som ett skyddsnät mellan olika kortjobb.*

Dåliga sidor

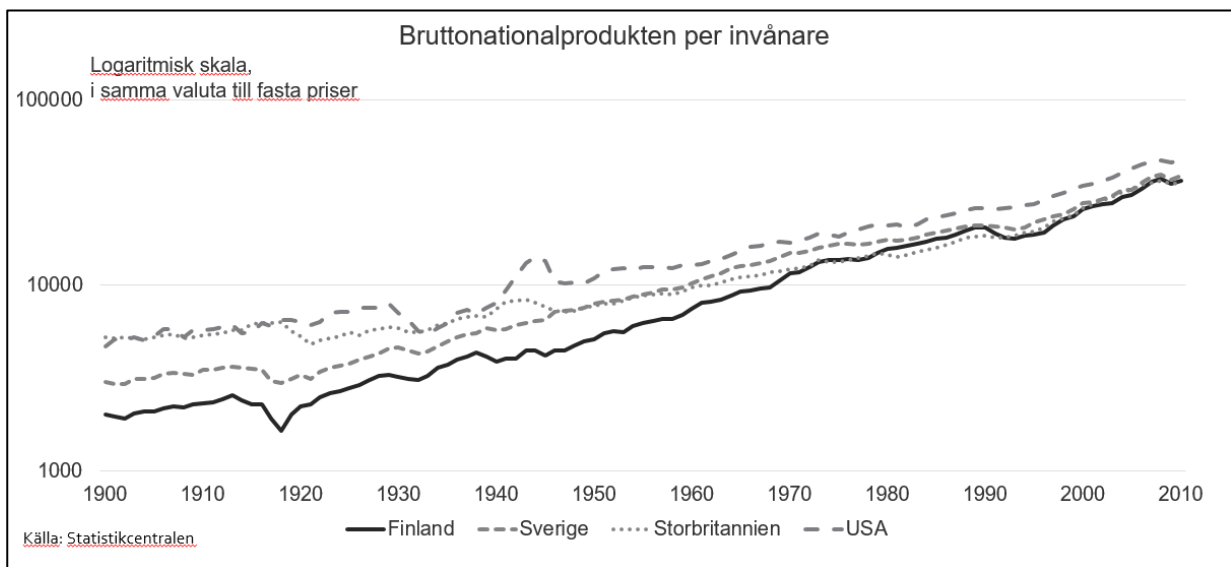
- *Basinkomsten skulle vara antingen för dyr att genomföra (hög basinkomst) eller otillräcklig för att ersätta orsakbaserad social trygghet (låg basinkomst)*
- *Basinkomsten skulle fördela pengar även till sådana som inte behöver*
- *Basinkomsten skulle försämra incitamenten för att arbeta och ge en möjlighet att leva på andras bekostnad*
- *Basinkomsten utlämnar sådana som behöver hjälp att klara sig på egen hand*
- *Basinkomsten skulle permanenta kortjobben och bidra sig till försämringar i kollektivavtalen*

- Basinkomsten kan leda till att framför allt unga blir marginaliserade
- Vederlagsfri basinkomst kan leda till att längre studietider
- En lika stor summa som betalas till alla beaktar inte de individuella behoven
- Basinkomsten försämrar kvinnors ställning på arbetsmarknaden, eftersom det är mer sannolikt att kvinnor än män stannar hemma och sköter barnen med basinkomst

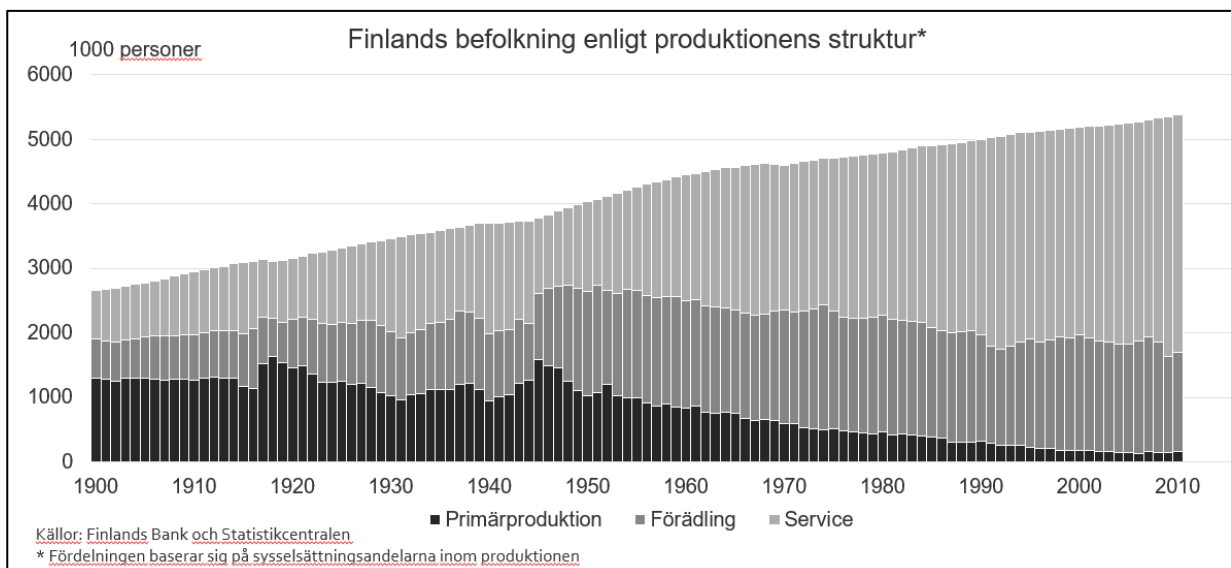
4. Lång essä (9 poäng)

Finland fyller 100 år i år. Granska den ekonomiska utvecklingen i Finland under självständigheten utifrån de bifogade figurerna. Fäst uppmärksamhet endast vid väsentliga förändringar och förklara kort bakgrunden till dem. Jämför utvecklingen i Finland med de andra länderna i figurerna.

Modellsvar:

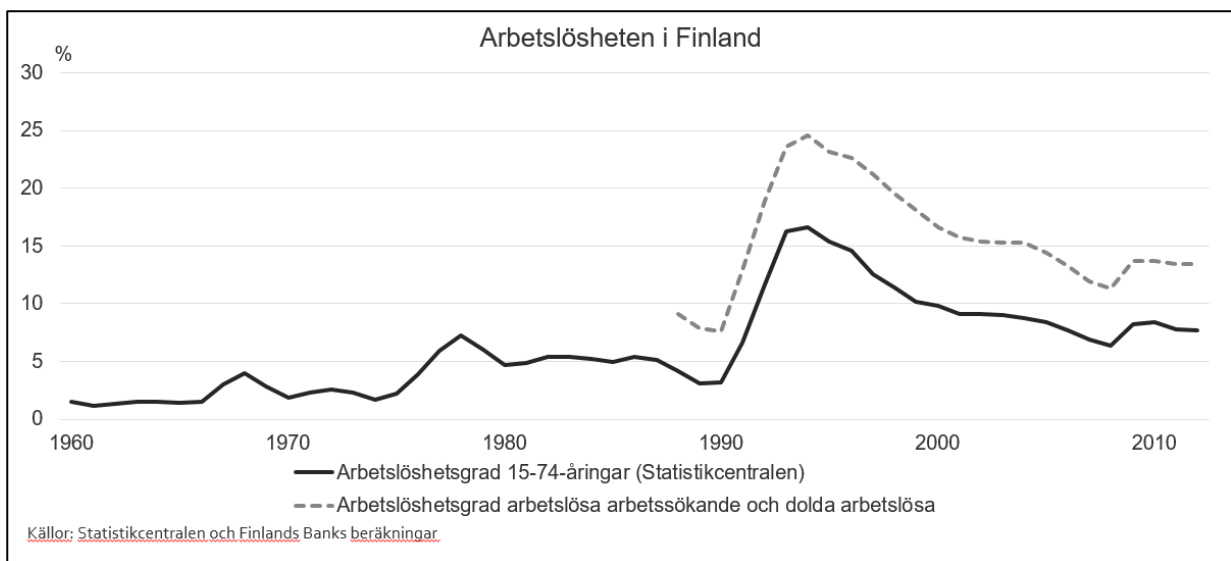

- BNP per invånare ("levnadsstandarden") har stigit avsevärt i Finland under självständigheten och nått samma nivå som i Sverige och Storbritannien. Vi ligger fortfarande efter Förenta staterna, men även här har skillnaden krympt klart. På hundra år har Finland rest sig från ett av de fattigaste länderna i Europa till ett av världens rikaste. (1 p)

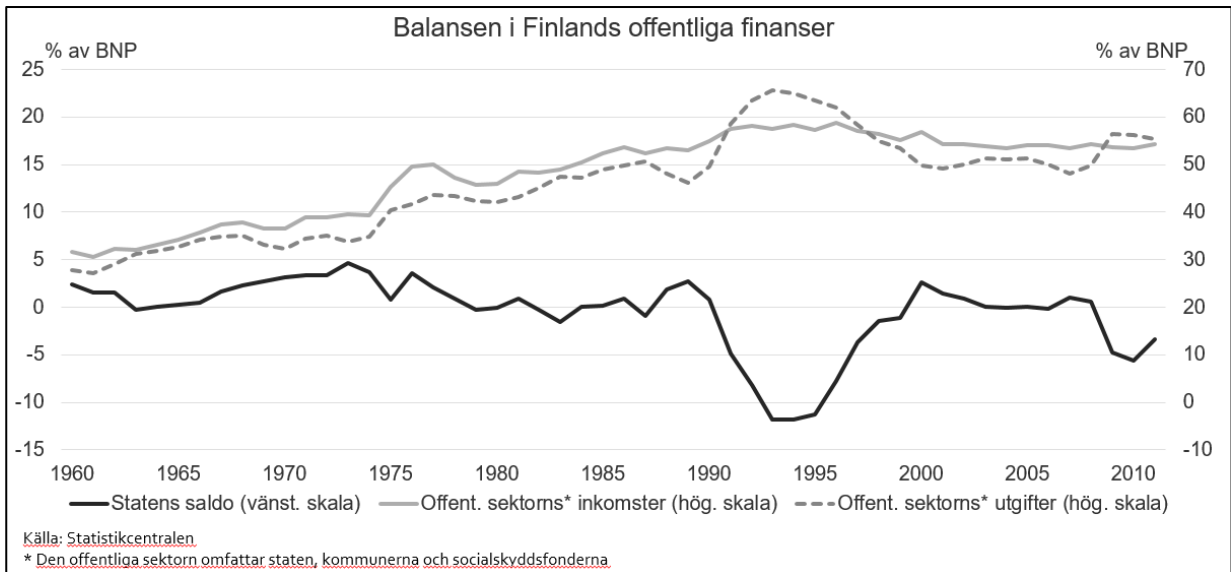
- En central faktor bakom den förbättrade levnadsstandarden i Finland är förändringen i den ekonomiska produktionsstrukturen. Under 1900-talet gick Finland från ett jordbrukssamhälle via industrialisering till ett tjänstedominerat samhälle. Industrialiseringen kom igång redan under mellankrigstiden, men den egentliga omvälvningen inträffade efter andra världskriget, då sysselsättningen och produktionen växte särskilt inom metall- och skogsindustrin. Samtidigt minskade antalet sysselsatta inom jordbruket och annan primärproduktion klart. (1 p)

- Sysselsättningen inom servicesektorn har växt nästan oavbrutet under hela självständigheten, och efter 1950-talet har servicesektorn sysselsatt fler finländare än industrin och övriga förädlingsnäringar. Detta beror inte bara på att den offentliga sektorn och de social-, hälso-, utbildnings- och andra tjänster som den producerar har ökat, utan även på att de privata tjänsterna har ökat. (1 p)

- Andelen arbetslösa av arbetskraften förblev liten från 1960-talet ända till 1990-talets början. Detta var en tid av snabb ekonomisk tillväxt och strukturförändring, då många nya arbetsplatser skapades, först inom industrin och sedan inom servicesektorn. (1 p)

- När Finlands ekonomi hamnade in i en djup depression i början av 1990-talet framstod arbetslösheten som ett stort nationellt problem. Trots att den ekonomiska tillväxten var mycket gynnsam efter 1990-talet andra hälft och under de första åren på 2000-talet, sjönk inte arbetslösheten till samma nivå som före depressionen. Samtidigt ökade långtidsarbetslösheten och antalet "dolda arbetslösa" – till dem hör bland annat sådana som har blivit passiverade och inte aktivt söker arbete. Under depressionsåren förändrades den ekonomiska strukturen kraftigt, och samtidigt rostade många arbetslösas kunskaper då arbetslösheten drog ut på tiden. På så vis blev arbetslösheten strukturell. (1 p)

- Den offentliga sektorns och den offentliga servicens andel av ekonomin växte snabbt från och med 1960-talet, då det så kallade välfärdssamhället byggdes upp i Finland. Den snabba ekonomiska tillväxten tillförde även den offentliga sektorn (staten och kommunerna samt socialskyddsfonderna) rikligt med inkomster, och de användes för att bekosta nya former av service för medborgarna. (1 p)

- Under depressionen i början av 1990-talet började de offentliga finanserna, i synnerhet statsfinanserna, uppvisa ett kraftigt underskott, eftersom BNP krympte och skatteinkomsterna minskade samtidigt som arbetslösheten och arbetslöshetsutgifterna växte. Mot slutet av 1990-talet var statsfinanserna i balans, delvis på grund av sparåtgärder och skatteförhöjningar och delvis tack vare skatteinkomster från den snabba ekonomiska tillväxten. På grund av den globala finanskrisen och strukturproblemen inom den finländska ekonomin har statsfinanserna åter uppvisat ett klart underskott de senaste åren. (1 p)

- Den takt i vilken konsumentpriserna stiger (inflationen) har avtagit klart i Finland de senaste 50 åren. Då inflationen på 1960- och 1970-talen fortfarande ofta var över 10 % om året, har tillväxttakten sedan slutet av 1990-talet avtagit till under 5 %. Utvecklingen under tidigare decennier avspeglade en så kallad devalvering-inflationscykel, där problem med försämrade kostnadskonkurrensförmåga löstes genom att man skrev ned markens externa värde. Detta räddade situationen tillfälligt, tills den snabba

inflationen så småningom åt upp nyttan av devalveringen. I mitten av 1970-talet och i början av 1980-talet rubbade även oljeprischockerna inflationen. (1 p)

- Den avtagande inflationen efter mitten av 1990-talet återspeglar en ny slags ekonomisk omgivning samt att ekonomin anpassat sig till en tid med låga inflationsförväntningar. Centralbankens (först Finlands Bank, sedan Europeiska centralbanken) mål har varit att hålla inflationen nere, och räntenivån har styrts i enlighet med detta. Med en gemensam valuta är det inte längre möjligt att korrigera de konkurrenskraftsproblem som inflationen skapat genom att devalvera, och till exempel vid löneförhandlingar är man i princip tvungen att dimensionera förhöjningar enligt produktivitetstökningen och centralbankens eftersträvade inflationstakt. Man har inte alltid lyckats med detta, vilket lönerundan 2007–08 visade. (1 p)